

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

DADES INICIALS D'IDENTIFICACIÓ

ASSIGNATURA: *Els subjectes, els processos i els contextos d'aprenentatge.*

Codi: 33446

Caràcter: obligatori. **Titulació:** Grau d'Educació Social.

Departament de Didàctica i Organització Escolar. Despatx 18.

Curs 2011-2012. Horari de sessions: dijous i divendres de 18'30 – 21 hores

Professor: Agustí Pascual Cabo

Correu electrònic: Agusti.Pascual@uv.es **Telèfon:** 96 398 36 94

Horari d'atenció: Dijous

“Seria més profitós prendre’ns del braç i passejar junts pels llindes del coneixement vertader, i assenyalar els fets materials que tots poden veure –la naturalesa, els monuments, els textos, els usos i les institucions reals dels homes- i en presència d’aquestos estímuls, amb el contagi d’un interès comú, la plàstica ment respondria per ella mateixa a la situació, i ens estaríem ajudant mútuament a comprendre tot el que cap dintre dels límits de la nostra fantasia, siga en l’antiguitat o en el cor humà. Eixa seria una verdadera educació; i si bé el resultat de cap manera constituiria una ciència, ni tan sols una ciència dels estats d’ànim de la gent, seria una profundització de la humanitat en nosaltres mateixos i un sa coneixement de la nostra ignorància” (Santayana, La razón en la ciencia)¹.

Des de la ignorància de què parlava Santayana... en busca de l'autonomia i del saber pensar:

- a) des de la pedagogia de la pregunta: qüestions - hipòtesis
- b) des de la lectura de les paraules: textos
- c) des de supòsits pràctics: praxis (acció – consciència – teoria: interpretacions subjectives adquireixen naturalesa objectiva)
- d) des de la lectura de la realitat: experiències – exemplificacions - contextos
- e) des de la construcció intel·lectual: àmbits de reflexió, deliberació, anàlisi i crítica, relació terminològica, projectes de formació i de vida compartida, argumentacions i narratives sobre problemàtiques socioculturals, laborals i educatives, connexions amb altres àrees de coneixement, recreació de textos (currículum)...

---

¹ Beltrán Llavador, José (2009): *Un pensador en el laberinto. Escritos sobre Geoge Santayana*. València. Institució Alfons el Magnànim. Pàgina 168.

INTRODUCCIÓ

El treball formatiu que desenvoluparem en *“Els subjectes, els processos i els contextos d’aprenentatge”* pretén posar en relació aquests tres conceptes bàsics de l'educació. Allò que som, com ens fem i com ens fan les experiències institucionals i no institucionals de l'educació, a través de quines oportunitats i amb quines dificultats, són algunes de les qüestions que sotmetrem a estudi i a reflexió.

L'anàlisi de les diferències culturals i de les formes de vida, els contextos de producció de significat i d'identitat, nodriran la mirada crítica sobre el currículum com a experiència d'ensenyament i d'aprenentatge.

Ens detindrem sobre els artefactes culturals que concreten i medien en la relació entre el subjecte i el coneixement. Tot açò situat en l'experiència formativa de l'Educació Social, des de la qual respondre a les necessitats noves i de diferents grups socioculturals que pretenen afirmar la seua identitat en oposició als modes de subjectivació dominants, en un escenari polític i econòmic que amplia les desigualtats socials i fragmenta qualsevol desig integrador del subjecte i del seu context.

Tota proposta de reconstrucció cultural requereix d'una estratègia didàctica. I el dret universal del subjecte a l'educació es fa possible quan existeix, en l'interior dels àmbits institucionals que regulen eixe dret, una bona mediació entre el subjecte, les polítiques i els processos socials i els marcs i experiències culturals. I ací juga també un paper rellevant el treball didàctic. L'educadora social o l'educador social necessiten un saber professional sobre el sentit, els continguts i els procediments amb els quals enfrontar-se a un treball educatiu que, abans que tècnic, té un clar component pràctic, ètic i polític. A eixe projecte formatiu pretén contribuir esta assignatura. No ignora, d'altra banda, com és de perniciosos per al saber els enfocaments parcel·ladors, sectorials o corporatius. Enfront d'açò, es proposarà ací una visió del coneixement professional pràctic de caràcter globalitzador i integrador de sabers i experiències diverses.

SOBRE L'ESTRUCTURA, LES FORMES I LES ESTRATÈGIES DEL TREBALL

Totes les activitats formatives giraran al voltant dels cercles de cultura freirians, el mètode de projectes i els processos de sistematització de sabers i experiències, tal com han vingut desenvolupant-se en el camp de l'educació popular.

La validesa en crèdits ECTS i el vincle a les competències, així com el volum total d'hores, serà el que determina la fitxa de la matèria aprovada a l'ANECA. En el desenvolupament del procés es realitzaran lectures, debats, explicacions puntuals, dinàmiques per al foment

de la participació i la possibilitat d'exposició dels problemes plantejats i les estratègies de resolució, treball amb fonts i supòsits d'evidència diverses, etc.

Es proposarà un seminari i diferents tallers per al treball amb els continguts de l'assignatura. L'alumne o l'alumna realitzaran un Llibre de la Classe o Quadern de Treball, que constituirà una forma de memòria de l'experiència viscuda.

En aquesta assignatura no hi ha diferenciació entre la teoria i la pràctica. Tota pràctica és teòrica i tota teoria és pràctica. Totes les activitats d'aula, seminari o taller requereixen la presència activa de l'alumnat; així com qualsevol altra activitat de les oficialment denominades "complementàries". De la mateixa manera, es consideraran les tutories com una extensió necessària del treball, i es realitzen segons convinga en la dinàmica de la classe i les necessitats dels equips o individuals.

La modalitat no presencial: suficientment justificada i comunicada, de manera obligatòria, al professor durant les dues primeres setmanes del curs.

OBJECTIUS GENERALS

Els propis de tota educació integral i una formació professional crítica. En aquesta assignatura pot concretar-se en els següents:

- Problematitzar individualment i en grup les complexes relacions entre els subjectes, els processos socioculturals i els contextos que els determinen, així com les seues transformacions contemporànies.
- Valorar, de forma crítica i amb arguments formalitzats, la concepció dels processos socioeducatius com a formadors de processos de subjectivació, oportunitat per a recrear l'experiència del que som i la pràctica de transformació social.
- Analitzar, utilitzant les ferramentes teòriques, els discursos i les pràctiques dominants que en l'actualitat conformen les nostres identitats.
- Adquirir i usar terminologia pròpia de la disciplina i de les ciències socials.
- Construir preguntes, problemes i actuacions que contribueixen a explorar nous modes de pensar i fer educació.
- Capacitar per al treball de caràcter crític i creatiu, ja siga en la seua modalitat col·laborativa com individual.

CONTINGUTS DE MÒDUL/MATÈRIA

1. L'alumnat com a subjecte entre les regulacions institucionals i els contextos culturals. Estudiants diferents per a una cultura comuna i diversa.
2. Necessitats educatives i els subjectes de l'educació. La importància dels contextos en els processos d'ensenyament i d'aprenentatge.
3. La planificació com a anticipació dels processos d'ensenyament i d'aprenentatge:
  - El que es vol ensenyar: el currículum.
  - El que s'ensenya: les pràctiques dominants.
  - Mètodes, mitjans i materials didàctics.
  - El que podem conèixer sobre els efectes de l'ensenyament: l'avaluació.

COMPETÈNCIES

Les pròpies de l'objecte de la professió; en tot cas, ja assenyalades en la fitxa aprovada per l'ANECA.

QÜESTIONS

- 1.- Qui som? Introducció a una teoria del subjecte en la relació educativa.
- 2.- On estem? Els contextos educatius i la construcció de subjectivitats. Els subjectes de l'educació i els actuals contextos de socialització cultural. Els processos de subjectivació en la societat contemporània.
- 3.- Els subjectes en l'educació.
- 4.- L'educació com a experiència. Processos viscuts i sentits. El diàleg entre la raó, l'ètica i l'estètica. Elements per a una política de l'experiència educativa.
- 5.- La ciutat com a context d'aprenentatge i experiència cultural. El currículum de la ciutat
- 6.- La crítica en educació, resistència sociocultural i creació de nous modes de subjectivació. Cap a una pedagogia militant. Co-investigació participant i transformació social. El paper de l'educació social.
- 7.- Acostament als projectes d'educació popular

RECURSOS (S'INCLOURAN A L'AULA VIRTUAL)

- Guia docent.
- Dossier de lectures.
- Taller de premsa.
- Seminari educació sociocomunitària.

- Altres materials.
- Bibliografia.

METODOLOGIA

L'assignatura es desenvoluparà amb una metodologia orientada a establir un procés d'ensenyament i d'aprenentatge fonamentat en la participació i la indagació dels estudiants. Per a la qual cosa, la modalitat d'ensenyament conjugarà les exposicions del docent amb activitats i projectes, la dinàmica de treball de les quals insten que l'estudiant, de manera individual i grupal, adopte un paper actiu i desenvolupi una disposició a la investigació dels problemes plantejats.

La metodologia articularà tres modalitats d'activitats: les activitats ordinàries d'aula, un seminari i un taller.

AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE

L'avaluació s'efectuarà per mitjà de diversos procediments. Uns, de caràcter continu i formatiu, destinats a entendre i orientar els processos d'aprenentatge: tutories, documents elaborats pels estudiants per a la realització d'activitats...

Altres, de caràcter sumatiu, amb la finalitat de comprovar el compliment dels plans de treball programats i el grau de consecució dels objectius, el domini dels continguts i la consolidació de les competències: llibre o quadern de treball, presentació de treballs individuals/grupals...

Criteris d'avaluació

- ✓ Precisió conceptual i ús adequat de terminologia
- ✓ Comprensió adequada dels continguts
- ✓ Capacitat d'integració dels continguts
- ✓ Rellevància, riquesa i creativitat de les elaboracions personals/grupals
- ✓ Participació i implicació activa en el desenvolupament de l'assignatura
- ✓ Ús de bibliografia i de documentació
- ✓ Claredat expositiva i argumentativa.
- ✓ Correcta presentació i expressió, així com dels elements morfosintàctics i ortogràfics.
- ✓ Presentació dels treballs en els terminis acordats.

Autoavaluació: valoració argumentada del treball realitzat personalment (tant individualment com en grup) tenint en compte tot allò enunciat en aquesta guia docent. És obligatòria i cal realitzar-la al final del llibre o quadern de treball.

BIBLIOGRAFIA

Documents bàsics per a la preparació dels temes

- CONTRERAS, José (coord) (2010): *Investigar la experiencia educativa*. Madrid, Morata.
- DELGADO, Manuel (2007): *Sociedades movilizadas*. Barcelona, Anagrama.
- FOUCAULT, Michel (1986) "Por qué hay que estudiar el poder: la cuestión del sujeto" en VVAA: *Materiales de sociología crítica*. Madrid, La Piqueta
- FREIRE, P. (2003): *Pedagogía de l'autonomia*. Edicions del Crec- Denes Editorial. Xàtiva.
- GARCÍA HERRERO, G. y RAMÍREZ NAVARRO, G. (2006): *Manual práctico para elaborar proyectos sociales*. Madrid, Siglo XXI.
- HALL, S. y GAY, P. du (comps.) (2003): *Cuestiones de identidad cultural*. Buenos Aires, Amorrortu
- LARROSA, Jorge (ed.) (1995): *Escuela, poder y subjetivación*. Madrid, La Piqueta.
- MARTÍNEZ BONAFE, Jaume (2010): "La ciudad en el curriculum, y el curriculum de la ciudad", en GIMENO, J. (Comp.) *Saberes e incertidumbres sobre el curriculum*. Madrid, Morata.
- PÉREZ SERRANO, G. (2008): *Elaboración de proyectos sociales: casos prácticos*. Madrid, Narcea.
- RANCIÈRE, J. (2005): *El maestro ignorante*. Barcelona, Laertes.
- SILVA, Tomaz T. da (comp.) (2000): *Las pedagogías psicológicas y el gobierno del yo en tiempos neoliberales*. Morón, Publicaciones MCE.
- SILVA, T.T. da (2001): *Espacios de identidad. Nuevas visiones sobre el currículum*. Barcelona, Octaedro.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

- ALLEN, M. i TORRES, C.A. (2003): *Llegint Freire i Habermas*. Edicions del Crec – Denes Editorial. Xàtiva.
- ANGULO, J.F. y BLANCO, N. (comp.) (1994): *Teoría y desarrollo del currículum*. Málaga, Aljibe.
- BELTRÁN, J. (2002) *Ciudadanía y educación*. Valencia. Germania.
- FREIRE, P. (1990): *La naturaleza política de la educación. Cultura, poder y liberación*. Barcelona, Paidós/M.E.C.
- GIMENO, J. y PÉREZ GÓMEZ, A. (1992): *Comprender y transformar la enseñanza*. Madrid, Morata.
- GRAMSCI, A. (1998): *Para la reforma moral e intelectual*. Madrid, La catarata.
- GRUNDY, S. (1991): *Producto o praxis del currículum*. Madrid, Morata.
- TORRES, C.A.; O'CADIZ, M.P.; LINDQUIST, P. (2004): *Educació i democràcia. Paulo Freire, moviments socials i reforma educativa*. Edicions del Crec – Denes Editorial. Xàtiva.
- TORRES, J. (1991): *El currículum oculto*. Madrid, Morata.
- VARGAS, L. BUSTILLOS, G. (1992): *Técnicas participativas para la educación popular*. Buenos Aires, Humanitas.